

ОФИЦЕРЛАРНИНГ КАСБИЙ ТАЙЁРГАРЛИГИДА ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИНГ ЎРНИ

Ўринова Ў.И

Жаҳон тиллари университети 2 курс талабаси

Мамлакатимизда мудофаа қудратини мустаҳкамлаш, Қуролли Кучларимизнинг жанговар салоҳиятини юксалтириш, давлат хавфсизлиги ва чегараларимиз дахлсизлигини таъминлаш, жамиятда тинчлик ва барқарорликни, халқимиз осойишталигини сақлаш ҳамда ҳимоя қилиш бугунги кун ҳарбий ҳизматчиларининг асосий вазифаларидан бири бўлиб қолмоқда [1]. Сўнги йилларда юртимизда ҳарбий хизматга бўлган эътибор янада ошди, ҳарбий таълим муассасаларига қабул сони ва мутахассисларни тайёрлаш тизими тубдан такомиллаштирилди.

Ривожланган давлатлар билан ҳарбий ҳамкорлик, ҳарбий-техник маълумотлар алмашинуви кенгаймоқда, қўшма ҳарбий ўқув машғулотлар юқори савияда ташкиллаштирилмоқда ва ўтказилмоқда, ҳарбий хизматчиларимизнинг Армия ўйинларидаги иштироки бунга яққол мисол бўлиши мумкин, ушбу армия ўйинларида Ўзбекистон Қуролли Кучлари сўнги йилларда фаол иштирок этиб, 2022 йил Армия ўйинлари якунига кўра юртимиз ҳарбий хизматчилари фахрли иккинчи ўринни эгаллади. Ҳамкорликларнинг янада жадаллашиши, ҳарбий хизматчилар томонидан ўз касбий тайёргарлигига бўлган ишонч, маъсулят ва хорижий тилларни чуқур ўрганишга бўлган мақсадли ҳаракат йўллари кенгаймоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президенти, Қуролли Кучлар Олий Бош Қўмондони Ш.М. Мирзиёевнинг ташаббусларига кўра, ушбу даргоҳларда хорижий тилларни мукамал ўрганиш бўйича барча зарур шароитлар босқичма босқич яратилди, ўқув-моддий воситалар билан бойитилди. Ҳарбий таълим муассасаларида курсант ва тингловчиларнинг хорижий тилларга бўлган қизиқиши янада ошди [2].

Ҳарбий хизматчиларнинг хорижий тилларни ўзлаштириши касбий фаолият, фан ва техниканинг сўнги ютуқлари билан ўз вақтида танишиш, армия ўйинлари ҳамда қўшма ҳарбий ўқувларни ўтказишда бошқа давлат ҳарбий мутахассислари билан самарали алоқа ўрнатиш имконини беради. Хорижий тиллар устида мақсадли ишламасдан туриб, касбий тайёргарлиги, маҳаллий ва хорижий илмий ва ҳарбий фикрнинг сўнги ютуқларини ўзида мужассам этган кенг билимдон офицерни тайёрлаш, профессионални шакллантиришнинг долзарб муаммосини ҳал қилиб бўлмайди [3,4].

Хорижий тилларни ўқитишнинг назарий ва амалий жиҳати билан бир қаторда умумий кўрсаткичларини яхшилашга, юксак ахлоқий

фазилатларни шакллантиришга, умумий таълим ва махсус компетенцияни кенгайтиришга, курсант ва тингловчиларнинг интеллектуал қобилиятларини ривожлантиришга, шахслараро мулоқот қобилиятларини шакллантиришга, ўз-ўзини назорат қилиш, меҳнатсеварлик, ўқишга виждонан муносабатда бўлишга ёрдам берадиган мақсадли таълим сифатида қаралмоқда. *Интизом ва меҳнатсеварлик, ҳарбий бурчни англаш* бу ҳарбий хизматчиларнинг шарафи ва қадр-қимматидир.

Қабул қилинган меъёрларга мувофиқ ўзини тутиш қобилияти, ҳарбий хизматчиларнинг хизмат ва касбий фаолиятида муваффақиятга эришиш имкониятини белгиловчи энг муҳим омиллардан биридир. Мулоқот қобилиятлари хизматдошлар, командир ва бўйсунувчилар билан ҳақиқий психологик алоқани таъминлайди. Ўзаро таъсир жараёнида юзага келадиган турли хил психологик тўсиқларни енгиб ўтиш қобилияти шахслараро муносабатларнинг самарадорлигини белгилайди, бу орқали ишбилармонлик ва шахсий алоқа даражалари уйғун тарзда бирлаштирилади. Ҳарбий хизматчиларнинг коммуникатив қобилиятлари ва кўникмаларини ривожлантиришга, профессионал коммуникатив компетенциянинг энг муҳим таркибий қисми сифатида хорижий тиллар ёрдам беради [5,6].

Коммуникатив таълим асосий замонавий усуллардан бири бўлиб, алоқа жараёнининг модели сифатида ўқув жараёнини ташкил этишни ўз ичига олади. Шунинг учун замонавий шароитда хорижий тилларда мулоқот маданиятини оширишга ҳисса қўшиши мумкин.

Машғулотлар давомида курсант ва тингловчилар алоқа техникасини, нутқ одоб-ахлоқ қоидаларини, диалогик ва гуруҳли мулоқот стратегияси ва тактикасини, турли коммуникатив вазифаларни ҳал қилишни ўрганадилар, нутқ шериклари бўлишади, яъни мулоқот қилиш кўникмаларини эгаллаш, бошқа ҳарбий хизматчилар ва тинч аҳоли билан алоқа ўрнатиш ҳамда ташаббус кўрсатишни ўрганади. Бундан ташқари, олий ҳарбий таълим муассасасидаги бўлғуси офицерларнинг тўлақонли мулоқоти –ҳам функционал, ҳам ҳиссий - шахсий ривожланишига олиб келади.

Энг муҳими, хорижий тилларни билиш ҳарбий хизматчиларнинг муҳим фазилатларини шакллантиришга ва келажақдаги мутахассис (офицер) учун профессионал бўлиб шаклланишга ҳисса қўшиши мумкин.

Қуролли Кучларда ҳарбий хизматни ўташда, яъни армияга нафақат маълум касб вакиллари, балки кенг ваколатларга эга юқори малакали мутахассислар, шу жумладан хорижий тилларни биладиган ҳарбий хизматчиларга талаб ортиб бормоқда. Мудофаа вазирлиги ривожланган мамлакатлар билан ҳарбий ҳамкорликга алоҳида эътибор қаратмоқда.

Шундай қилиб, бўлажак офицерни маълум бир фаолиятнинг лингвистик ва касбий хусусиятлари билан таништириш долзарб вазифа, бу касбий компетенция шу жумладан ҳарбий мутахассиснинг малака шартларидан бирига айланди.

Ҳарбий кадрларни тайёрлаш жараёнида хорижий тилларнинг муҳим ролини таъкидлаб, унинг асосий функцияларига эътибор қаратиш лозим. Албатта, хорижий тилларнинг умумий вазифаларидан бири, бошқа ҳар қандай ўқув фанлари сингари, курсант ва тинловчиларнинг умумий ривожланишини таъминлаш, унинг дунёқарашини, ушбу тилларда мукаммал сўзлашиш, ҳарбий ва махсус билимларини кенгайтиришдан иборат [7]. Бундан ташқари, ҳар қандай машғулот курсант ва тинловчиларнинг маълум шахсий хусусиятларини шакллантириши билан боғлиқ. Курсант ва тинловчиларнинг мақсадли ўқитиш ва касбий ривожланиши учун зарур бўлган шахсий фазилатларни шакллантиришда хорижий тиллар муҳим вазифаларидан биридир. Буларнинг барчаси курсант ва тинловчиларнинг мустақил ишлашга ўргатади, ўз-ўзини тарбиялаш эҳтиёжни ривожлантириш учун зарур шарт-шароитларни яратади.

Хорижий тиллар курсант ва тинловчиларнинг ижодий қобилиятларини ривожлантиришга катта таъсир кўрсатади ва коммуникатив ўқитиш ҳарбий хизматчининг барча ақлий функцияларининг ривожланишига ижобий таъсир кўрсатади. Бу умумлаштирилган фикрлашни ривожлантиришга ёрқин таъсир кўрсатади. Фақат она тилида гапирадиган одамнинг онгида фикрнинг моҳияти ва уни лойиҳалаш усуллари узвий боғлиқдир. Хорижий тиллар она тилидан кўра фикрларни ифодалашнинг бошқа усуллари, шакл ва маъно ўртасидаги бошқа алоқалар мавжудлигини тушунишга имкон беради.

Тилшунослик муаммолари билан шуғулланадиган кўплаб олимларнинг фикрига кўра, хорижий тиллар ўрганишда тафаккурнинг ривожланиши она тили билан таққослаш орқали эмас, балки ўқув жараёнининг семантик мазмуни билан боғлиқ муаммоли элементларни ўз ичига олган доимий мураккаб нутқ-фикрлаш вазифаларини ҳал қилиш орқали содир бўлади. Шундай қилиб, фикрлашнинг когнитив ва коммуникатив функцияси фаол ривожланмоқда. Хорижий тилларни таққослаш, таҳлил, синтез қилиш, шунингдек тақлид қилиш қобилиятлари, асосий нарсани таъкидлаш қобилияти, хотиранинг барча турлари каби муҳим ақлий операцияларни ривожлантиришга ёрдам беради. Ўқув жараёнидаги ҳақиқий алоқа вазиятларини симуляция қилиш, ролли ўйинларда иштирок этиш, тахмин қилинган шароитларда ҳаракатлар келажакдаги офицерларнинг тасаввурини ва ижодий қобилиятларини ривожлантиради.

Хорижий тиллар ўрганишнинг мулоқот маданиятига, она тилидаги нутқ фаолиятига фойдали таъсирини таъкидлаш лозим. Шундай қилиб, хорижий тиллар нутқ кўникмаларини шакллантириш курсант ва тингловчиларнинг нутқ қобилиятининг барча даражаларини ривожлантиришга ёрдам беради: эшитиш, кўриш ва ҳис этиш. Курсант ва тингловчиларнинг ҳар бир ҳаракатнинг мақсадларини ифода этилган таркиб ва улар учун мавжуд бўлган тил воситалари билан ўзаро боғлаб, нутқ хатти-ҳаракатларини режалаштиришни ўрганадилар. Матн устида ишлаш сизни умуман китоб ўқиш ҳақида ўйлашга ўргатади. Режа тузиш, матнга тезислар, мавзу, режа ёки чизмалар, грамматик ва лексик вазифалар, машғулотлардан ташқари ўқиш каби машқлар ўз фикрларини мантиқий ифода этиш кўникмаларини ривожлантиради. Буларнинг барчаси, шубҳасиз, нафақат нутқни, балки умумий кўникмани ҳам яхшилашга ёрдам беради [8].

Шу билан бирга, замонавий шароитларда хорижий тиллар умумий таълим ва таълим функцияларининг асоси эмас. Хорижий тиллар касбий компетенцияни шакллантириш воситаси сифатида, яъни келажакдаги касбга қизиқиш ва иложи борича кўпроқ алоқа каналлари орқали билим олиш истаги, улардан бири бу ҳолда касбий соҳадаги ютуқлар эришиш имкониятини беради. Бу функция бутун ўқув жараёнини ташкил этиш, ўқув материалининг мазмуни, унинг йўналиши, шунингдек, ушбу материални жорий этиш усуллари ва ўқув жараёнига ўргатувчи ва ўргануви ўртасидаги ўзаро таъсир шакллари орқали амалга оширилади.

Бу ерда стратегик мақсад касбий ривожланиш хорижий тилларни ўзлаштириш билан боғлиқ тактик мақсадларга эришиш орқали амалга оширилади. Шу билан бирга, курсант ва тингловчилар махсус билимларни эгаллаш истаги ва чет тилини ўзлаштириш муваффақияти ўртасида икки томонлама муносабатлар ўрнатилади. Курсантларнинг хорижий тилларни махсус соҳада билим олиш воситаси эканлигини билиши ушбу воситани ўзлаштириш истагини келтириб чиқариши керак.

Хорижий тиллар билишда, қўшимча имкониятлар пайдо бўлади. Касбий маҳоратини оширадиган ушбу тоифалар хорижий ҳарбий мутахассисларнинг ютуқлари билан танишиш ва шу орқали илмий тадқиқотлар сифатини ошириш имкониятига эга бўладилар.

Бундан ташқари ҳозирги кунда, хорижий тилларни биладиган ва ундан касбий фаолиятида фойдаланадиган ҳарбий хизматчилар учун қўшимча устамалар тўланади.

Хулоса ўрнида шунини таъкидлаш жойизки, олий ҳарбий таълим муассасаларида курсант ва тингловчиларнинг коммуникатив қобилиятларини ривожлантириш зарурати масаласи жуда замонавий ва долзарбдир. Хорижий тилларни ўрганиш курсантларнинг

(тингловчиларнинг) аксарияти учун бу жуда ғайратли бўлади, чунки турли хил ҳарбий тузилмалар ўртасидаги халқаро ҳамкорликнинг кенгайиши туфайли ушбу тилларни билишда офицерларнинг профессионаллиги талаб этилади.

Фойдаланилган манбалар:

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Т.: Ўзбекистон, 2019.
2. Ўзбекистон Республикаси Мудофаа доктринаси. – Т.: Ўзбекистон, 2018.
3. Мирзиёев Ш.М. Хавфсизлик кенгашининг кенгайтирилган йиғилишидаги нутқи / Ш.М.Мирзиёев // Т. 13.01.2023. <https://uz/news/mirziyeev-raisligida-khavfsizlik-kengashining-kengaytirilgan-yigilishi>. (Мурожаат санаси: 6.02.2023)
4. Самаров Р.С, Ҳарбий атамаларнинг янги изоҳли луғати./ Р.С. Самаров., А.Ю. Алимов., М.Р. Мўминов., К.Ж. Носиров. Т.: Иноватция Зиё. 2020.
5. Ишмуҳамедов Р.Ж., М.Мирсолиева. Ўқув жараёнида инновацион таълим технологиялари. – Т.: «Fan va technology», 2017.
6. Муслимов Н.А ва бошқалар. Педагогик компетентлик ва креатив асослари. Ўқув-методик қўлланма. – Т.: “Sano-standart”, 2015.
7. Марков, К. В. Индивидуально-психологические особенности будущих специалистов военного профиля / К. В. Марков. – Текст: непосредственный // Инновационные педагогические технологии : материалы I Междунар. науч. конф. (г. Казань, октябрь 2014 г.). – Т. 0. – Казань: Бук, 2014. – С. 297-300. – URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/143/6050/> (дата обращения: 10.02.2023)
8. <https://www.google.com/search> =қуролли кучлар академияси/ (Мурожаат санаси: 2.02.2023)